

„berust op het feit, dat de mensch ziet of meent, iets voor een bepaald, door hem beoogd, doel te kunnen gebruiken: zij berust op de waardschatting van een zeker iets door den mensch, welke waardschatting juist is, als ze zich baseert op de objectieve waarde, onjuist, als ze deze, al dan niet „willens en wetens, miskent.”

Hoe moeten wij hierover oordeelen?

Ik wil beginnen met volmondig toe te stemmen, dat alle schepselen een objectieve waarde van God ontvangen, die onafhankelijk is van onze waardeering en in Gods raad en scheppingsdaad gegrond ligt. Hij heeft n.l. in Zijn oneindige wijsheid en naar Zijn eeuwig bestok ieder ding schoon gemaakt op zijn eigen plaats en tijd, en er is in deze wereld niets overtolligs en niets, dat eigenlijk tevergeefs werd geschapen. Elk creatuur vervult in het machtige geheel van Gods wereldplan en wereldbouw zijn eigen taak, en het is ook met die krachten en hoedanigheden toegerust, waardoor het voor deze taak geschikt is, en den raad des Heeren kan volbrengen. Zoo heeft ook het goud van zijn Maker een speciale roeping ontvangen, die het, afgedacht van ons gebruik, vervullen moet en vervullen zal, en het bezit al die eigenschappen, die voor deze functie noodzakelijk zijn.

Maar... is die roeping ons precies bekend?

Kennen wij die objectieve waarde der creaturen? Weten wij nauwkeurig waarvoor zij geschapen zijn, en stuiten we niet telkens op levende wezens, wier waardij en betekenis ons een raadsel blijft? Wie onzer is Gods raadman geweest, en wie heeft den zin des Heeren gekend? En om nu bij het goud te blijven, mogen we niet het feit, dat het goud de kwaliteiten bezit om standaardmetaal te zijn, de conclusie trekken, dat krachtens de scheppingsdaad Gods het goud op den troon moet zitten, en de objectieve waarde, die dus van ons gebruik niet afhankelijk is, in deze heerschappij van het goud gelegen is?

Men zou juist het tegendeel kunnen betoogen.

Men zou deze redeneering kunnen volgen, dat krachtens de scheppingsdaad Gods het goud gecombineerd is om de heerlijkheid des Heeren uit te stralen, zooals ook de straten van het nieuwe Jeruzalem voorgesteld worden, als te zijn van zuiver goud, gelijk doorlichtig glas. Deze waarde komt niet tot haar recht, als het goud gebruikt wordt als verkeersmiddel en als geld, want in den dienst van den „onrechtvaardigen Mammon” wordt het niet verhoogd, dan dat deze heerlijkheidsgedachte zich verwerkelijkt, en daarom mogen we principieel de edele metalen niet langer als geldstandaard gebruiken.

Zoo zou men kunnen betoogen.

Maar niemand denkt er aan.

De Schrift spreekt zich over 't geldgebruik niet uit, en daarom had Dr. Nederbragt deze „principiële” bestrijding van de goudonttroning achterwege moeten laten. Heel deze quaestie wordt door geen openbaring of scheppingsordinantie Gods uitgemaakt, en men maakt van de Heilige Schrift een onjuist gebruik, wanneer men in deze zuiver economische vragen haar, of althans de uit haar afgeleide principieën tot rechter verheft. Ik herhaal nog eens, dat ik onvoorged ben, om in dit vraagpunt een technisch oordeel te vellen, maar, waar het hier gaat om een principieel eisch voor den Christen, meen ik dat Dr. Nederbragt het recht mist om de onttroning van het goud een loochening van Gods scheppingsdaad te noemen.

Hier betreden we het terrein der subjectieve waarde.

Van wat wij gewoonlijk onder waarde verstaan. Wanneer wij over waarde spreken, bedoelen we daarmee de voorkeur, die wij aan het ene goed boven het andere geven, en in dien zin is waarde altoos een relatief begrip. Wel moet deze waarde verband houden met de kwaliteiten, die God in een ding gelegd heeft, en wel houdt ze daarmee noodzakelijkerwijze verband, maar voor ons wordt de waarde toch altoos bepaald door den graad van de gewenstheid der dingen. Daarom is de waarde van de dingen, hoe principieel men ook redeneeren moge, steeds afhankelijk van de mate, waarin wij ze begeren, en we begeren ze des te sterker, naarmate hun hoeveelheid minder toereikend is om in onze behoeften te voorzien, en naarmate de moeite, die het kost ze te vinden of voort te brengen, grooter of kleiner is.

In dat licht moeten we ook goud als geld bezien. Ter vergemakkelijking van de ruil heeft de mensch al spoedig het geld gevonden als waardemeter, en wel het edel metaal, omdat dit veel waarde vertegenwoordigt in kleine hoeveelheden en de eigenschap van duurzaamheid bezit. Deze hoedanigheid is zeer zeker door God in het goud gelegd, evenals er niets, niets in het schepsel is, dat niet van Hem werd ontvangen, maar daaruit vloeit allerminst voort, dat, wanneer men voor goud een ander metaal nam, we daardoor revolutionair en onprincipieel zouden handelen.

Doch genoeg hierover.

Ik stond hierbij uitvoerig stil, omdat het mij zeer gevaarlijk voorkomt teveel uit Gods Woord te willen afleiden. In de eerste plaats loopt dit uit op een verkeerde toepassing van den Bijbel, en ten tweede werkt men er toe mee, dat anderen, die

„tuint met onze principiële beschouwing eens zijn, verketterd worden, en... daartoe mogen de secundaire beginselen, en allerminst de goudbeschouwing, die n.l. geen principe is in den engen zin des woords, leiden.

Laat ik over dit hoofdstuk nog een paar opmerkingen mogen maken.

In de eerste plaats heeft niet Bilderdijk, maar Da Costa de bekende regels gezongen:

Een natie kan ook vallen,

Met eer, ter eer van Hem (blz. 16).

en ten tweede had Dr. Nederbragt de theorie, dat de wereldgeschiedenis het wereldgericht is, wel wat krasser kunnen veroordeelen. Men moet, ook economisch, met die theorie niet alleen voorzichtig wezen, doch wij kunnen ze zelfs niet aanvaarden, want de wereldgeschiedenis is niet het wereldgericht. Wie dit leeren, gaan uit van de gedachte, dat er alleen natuurlijke en geen stellige straffen zijn, en dat de deugd haar loon en de ondeugd haar straf in zichzelf draagt. En dit gaat tegen Gods Woord in. Wel is in de wereldgeschiedenis het gericht des Heeren merkbaar, maar historie en gericht vallen allerminst samen, want straks, als deze wereld haar taak heeft volbracht, span God de vierschaar volkomen, en wordt pas het gericht voltrokken.

Hierbij wil ik het, wat dit hoofdstuk betreft, laten. Tal van onderwerpen vragen nog om bespreking. Ik kan slechts hier en daar een greep doen.

Daarom zal ik over hetgeen Dr. Nederbragt zegt over „Wet en Verschuimel in de economie” niet handelen. M.i. maakt hij een juiste onderscheiding tusschen to. de wet als rechtsregel, d.i. de goddelijke wet, 2o. de z.g.n. natuurwet, die eigenlijk geen wet in den engen zin des woords is, en 3o. de wet, als algemeen voorkomend verschijnsel, doch hierop wil ik niet verder ingaan. Van meer belang acht ik onderwerpen als de arbeid, de gemeenschap, (waarbij de vakverenigingen besproken worden), de democratie e.a., die ik niet achter elkaar, doch zoo nu en dan als intermezzo tusschen andere artikelen hoop te behandelen.

K. D.

Correspondentie.

C. S. te A. Uw ingezonden stuk kan ik alleen plaatsen, wanneer ge ten volle onderteekenen wilt. Doch ge moet geduld hebben tot er ruimte is.

Voor brieven en berichten met een masker. Het komt zoo nu en dan voor, dat ik ongeëerkende brieven krijg, of uitknipsels uit kranten, met ongeëerkende onderschriften. Mag ik den auteurs van zulke missives vriendelijk verzoeken zich in het vervolg niet achter het masker der anonimiteit te verbergen, doch eertlijk voor den dag te komen. Alleen dan kan ik van hun opmerkingen nota nemen, en vermijden zij een minder mooien schijn.

D.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

Cultuur en Christendom.

Cultuur en christendom zijn twee machtige woorden, welke elk een afzonderlijk terrein bestrijken, en toch ten nauwste met elkander samenhangen. Cultuur komt van een wortelwoord, dat behouwen beteekent; wij verstaan er nog iets anders onder dan alleen beschaving en ontwikkeling; zoo bezaten b.v. de Babyloniërs wel ontwikkeling, maar men kan ze moeilijk een cultuurvolk noemen. In den cultuurarbeid bebouwt de mensch den menschelijken geest, opdat die akker des geestes rijke vruchten voor dit leven moge voortbrengen. De vruchten van dezen arbeid zijn de cultuurschatten, waarvan ook wij zoo ruimschoots genieten.

Naast de cultuur plaatsen wij onmiddellijk het christendom; dat is nog iets anders dan de christelijke kerk; het omvat veel meer, ook het geheele leven der christenen, en de werking van het christelijk geloof in den breeden kring der volkeren. Toch blijft voor ons het christendom het nauwst verbonden met de christelijke kerk.

Dr. H. A. v. Andel, de miss. dienaar van Noord-Holland te Solo, nu heeft een referaat gehouden over Cultuur en christendom, en dit aan de pers toevertrouwd. Reeds telang wachten wij met een bespreking van dit referaat, hetwelk ten volle onze belangstelling verdient; ook al had oud-minister Idenburg er geen aanbevelend woord in geplaatst, dan nog zou het betoog van dr. van Andel onze hartelijke sympathie hebben.

Bij het lezen van den titel was onze eerste gedachte: was het niet beter de orde om te keeren, en dus te spreken van Christendom en cultuur? Christendom is toch meerder dan cultuur; cultuur is er ook onder de Javanen, reeds als vrucht van het Boeddhisme; wij bedoelen dus niet cultuur te brengen aan de Javanen, maar het christendom, terwijl het gevolg dan zijn zal een christelijke cultuur. Toch kunnen wij na lezing van het referaat de volgorde van dr. van Andel wel aanvaarden. Hij gaat in zijn betoog uit van het verlangen van velen in ons land naar een geestelijke eenheid tusschen Nederland en Oost-Indië; sommigen zijn van oordeel, dat het voldoende is

aan de Javanen (want over dezen handelt het referaat slechts) onze Westersche cultuur te brengen; dan zal de vrucht vanzelf zijn een nauwere aansluiting, zoo niet een eenheid, tusschen deze beide landen. Ook de positieve christenen zoeken zulk een hoogere eenheid, maar niet bestaande in het bezit van dezelfde cultuur zonder meer; geestelijke eenheid zal moeten wortelen in het bezit van hetzelfde christelijk geloof, en dan als vrucht hiervan ook het bezit van dezelfde christelijke cultuur; het is dus niet gewenscht, en zelfs gevaarlijk, het te laten bij het geven van de cultuur zonder meer, als een aparte, op zichzelf staande grootheid.

Met het betoog, dat dr. van Andel over deze zaak levert, gaan wij geheel accoord. Er blijkt uit, dat deze bekwaame missionaire dienaar te Solo, waar het brandpunt van de Javaansche ontwikkeling is, goed den kost aan zijn oogen heeft gegeven. Cultuur is altijd vrucht van godsdienst; geeft gij nu enkel deze vrucht aan het Javaansche volk zonder den voedingsbodem van het christendom, dan zal straks deze vrucht vergaan; ontwikkelen, ja standhouden kan de christelijke cultuur van het Westen slechts in den bodem van het christendom. Het is daarom niet alleen ongeoorloofd, maar ook dwaasheid de Westersche cultuur naar Java over te planten zonder het christendom.

Daar komt nog wat bij. Het is evenmin gewenscht onze cultuur als zoodanig over te planten in verband met den christelijken godsdienst. Immers, elk volk brengt zijn eigen cultuur voort, naar zijn aard. Zoo is het dus noodig, aan den Javanen het christendom over te geven, opdat deze, door toefening hiervan, zich een eigen Javaansche cultuur schepe, voortkomend uit en wortelend in het christelijk geloof.

Wij brengen slechts de hoofdzaak uit het belangrijk referaat van dr. van Andel naar voren. Een ieder, die belangstelt in de verhouding tusschen Nederland en Indië, leze het opstel zelf; en vooral de zendingsvrienden mogen toch onder deze belangstellenden worden gerekend? Dr. van Andel heeft ons een hart onder den riem gestoken, en ons bevestigd in het vertrouwen, dat de zending het goede standpunt inneemt en in Indië op den goeden weg is. Een christen zoekt wel allereerst het geestelijke heil, de redding van de ziel van den naaste (in dit geval van den Javanen), maar het verstandelijk en zedelijk, maatschappelijk en staatkundig leven van den naaste is hem toch evenmin onverschillig. Wij gaan nog verder; als trouwe zonen van ons vaderland beoogen wij ook het goede voor ons land; als wij Indië verlaten, zou dit onnoemelijke schade voor ons land meeslepen in velerlei opzicht. En om dit te voorkomen, zoeken wij ook naar een geestelijke eenheid tusschen Nederland en Indië.

Het zij ons echter, niettegenstaande onzen lof, toch vergund enkele bezwaren te opperen tegen een onderdeel van dit referaat. Op bl. 12 geeft dr. van Andel als definitie van de zending, dat zij is de geestelijke arbeid van christenen onder een niet-christelijk volk. Dit achten wij veel te ruim. Vanzelf komt hij er dan ook toe, om als doelbepaling te stellen: God te verheerlijken en een zegen te brengen aan de medemenschen. Hieruit vloeit weer voort, dat hij de zending in drie soorten splitst: medische hulp, schoolarbeid en prediking van het Evangelie. Dit ontmoet bij ons bezwaar, vooral als hij de prediking van het Evangelie als derde middel zet naast het hospitaal en de school. Hij zegt wel: „Heel de arbeid op drieërlei levenssterren, de verzorging van het lichaam, de ontwikkeling van den geest en de terugbrenging van de ziel tot haar God, wordt door de belijdende christenen als een eenheid gevoeld.” En ook: „Al de takken van dienst komen voort uit den eenen boom van het christelijk geloof, van de christelijke liefde.” Maar het schijnt ons toe, dat hospitaaldiens en schooldienst niet als gelijk-gerechtigd en van dezelfde waarde naast de prediking van het Evangelie mogen worden geplaatst. Is de prediking wel middel? Is zij niet doel? Dr. van Andel stelt zich op het eerste standpunt en geeft als doel aan: kerstening van het Javaansche volk, opvoeren tot het peil van het Europeesch geestesleven over heel de linie.

Wij vreezen, dat dit standpunt onze zending in een verkeerd spoor zou leiden. Doel der zending schijnt ons toe te zijn prediking van het Evangelie, om in dezen weg te komen tot het planten van de christelijke kerk. Middelen om dit doel te bereiken, zijn dan o.a. hospitaaldiens en schooldienst. En de vanzelf hieruit voortkomende vrucht zal zijn de kerstening van het volk. Zoo bezien wij de zaak. Wij zeggen niet, dat het niet de taak der christenen is om het Javaansche volk te kerstenen, maar de zending als zoodanig heeft een meer begrensde taak. Met het volbrengen van die taak heeft de zending de handen vol.

Trots deze bedenking blijven wij bij ons oordeel, hierboven uitgesproken, dat wij dit referaat in veler handen wenschen. Lezing en bestudeering van dit glashelder geschreven geschrift zal groote voldoening geven. Tevens bidden wij dr. van Andel toe, dat God het hem geven moge nog langen tijd te arbeiden aan het bereiken van zijn idealen.

Hoofddorp.

J. D. WIELENGA.